

RIIGIKOHUS

ÕIGUSTEABE- JA KOOLITUSOSAKOND

Kohtualluvusvaidlused Riigikohtu esimehe praktikas 2012-2018

Kohtupraktika ülevaade

Kaido Sikka

analüütik

Marin Sedman

peaspetsialist

Tartu

2019

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. Riigikohtu esimehe volitused kohtualluvuse määramisel	4
2. Kohtualluvuse tuvastamine kohtulikku arutamist ette valmistades.....	4
3. Erandlik kohtualluvus.....	5
3.1. Erandlik kohtualluvus kriminaalasjades KrMS § 24 lg 2 järgi	5
3.2. Erandlik kohtualluvus väärteoasjades VTMS § 14 lg 1 järgi.....	8
4. Rahatrahvi ja rahalise karistuse asendamine ning vangistuse täitmisele pööramine	9
5. Isiku elukoha kindlaksmääramine	10
5.1. Elukoht vs ajutine viibimiskoht.....	10
5.2. Rahvastikuregistri andmete tähendus kohtualluvusvaidlustes	11
5.3. Isiku elukoha muutumine menetluse kestel	12
5.4. Kohtualluvus käitumiskontrollile allutatud isiku puhul	13
KOKKUVÕTE.....	14
RIIGIKOHTU ESIMEHE KOHTUALLUVUSE MÄÄRUSTE LOETELU	16

SISSEJUHATUS

Kohtupraktika ülevaade kajastab Riigikohtu esimehe kriminaal- ja väärteoasjades tehtud kohtualluvuse määruste praktikat 2012. aasta jaanuarist 2018. aasta detsembrini.

Kriminaalmenetluse seadustik (KrMS) ja väärteomenetluse seadustik (VTMS) sätestavad, et teatud olukordades otsustab asja kohtualluvuse Riigikohtu esimees. Riigikohtu esimees määrab kohtualluvuse kriminaalasjade erandliku üleandmise puhul, mis ei toimu ühe ringkonnakohtu piires (KrMS § 24 lg 2) ning olukordades, kus kohus vaidlustab teisest kohtust saadud kriminaalasja kohtualluvuse (KrMS § 28 lg 3). Kui maakohus vaidlustab teise ringkonnakohtu tööpiirkonnas asuvast maakohust saadud väärteoasja kohtualluvuse, määrab kohtualluvuse samuti Riigikohtu esimees (VTMS § 14 lg 3). Riigikohtu esimees määrab kohtualluvuse ka olukorras, kus ringkonnakohus vaidlustab teisest kohtust saadud väärteoasja kohtualluvuse (VTMS § 14 lg 3). Eelnevast tulenevalt on Riigikohtu esimehel kui kohtualluvuse määrajal oluline roll nimetatud sätete tõlgenduspraktika kujundamisel.

Käesoleva kohtupraktika ülevaate alusmaterjaliks on kõik Riigikohtu esimehe kohtualluvusvaidluste lahendamise määrused 2012. aasta jaanuarist 2018. aasta detsembrini. Nimetatud perioodil tegi Riigikohtu esimees kriminaal- või väärteoasja kohtualluvuse kohta 29 määrust.

Kohtupraktika ülevaate eesmärgiks on kajastada Riigikohtu esimehe olulisimaid seisukohti kriminaal- ja väärteoasjade kohtualluvuse määramisel. Ülevaade koosneb viiest peatükist ja kajastab praktikas kõige sagedamini esile kerkinud probleeme kriminaal- ja väärteoasjade kohtualluvuse määramisel.

Esimeses peatükis kajastavad autorid Riigikohtu esimehe seadusest tulenevaid volitusi kriminaal- ja väärteoasjade kohtualluvuse määramisel. Ülevaate teises peatükis esitatakse Riigikohtu esimehe põhilised seisukohad kohtualluvuse tuvastamise ajahetke kohta. Kolmandas peatükis selgitatakse, millistel tingimustel on võimalik asja kohtualluvuse erandlik üleandmine KrMS § 24 lg 2 või VTMS § 14 lg 1 alusel. Neljandas peatükis kajastatakse kohtualluvuse määramise põhimõtteid rahatrahvi, rahalise karistuse asendamise ja vangistuse täitmisele pööramise puhul. Viimases peatükis selgitatakse, milliste kriteeriumite järgi tuleb kohtualluvusvaidluste puhul määrata kindlaks isiku elukoht.

Kohtupraktika ülevaates esitatud seisukohtadel ei ole siduvat mõju ja need ei ole käsitatavad Riigikohtu seisukohtadena. Riigikohus võtab õiguslikke seisukohti üksnes kohtulahendites.

1. Riigikohtu esimehe volitused kohtualluvuse määramisel

KrMS § 24 lg-s 1 ja VTMS § 14 lg-s 1 sätestatud üldise kohtualluvuse kohaselt toimub vastavalt kriminaalasja või väärteoasja arutamine maakohtus, kelle tööpiirkonnas on tegu toime pandud. Kriminaalasja võib KrMS § 24 lg 2 kohaselt erandina arutada kuriteo tagajärgede saabumise või süüdistatavate või kannatanute või tunnistajate enamuse asukohta järgi. Väärteoasja erandlik kohtualluvus on sätestatud VTMS § 14 lg 1 teises lauses, mille kohaselt arutab VTMS § 12 lg-tes 2 ja 3 nimetatud juhtudel väärteoasja või väärteoasjas tehtud lahendi peale esitatud kaebust see maakohus, kelle tööpiirkonda jääb taotluses nimetatud elu- või asukoht või mootorsõiduki, raudteeveeremi, õhu- või veesõiduki Eestis registreerimise koht.

Seadusandja on andnud Riigikohtu esimehele olulise rolli kuriteo- ja väärteoasjade kohtualluvuse määramisel. Riigikohtu esimees määrab kohtualluvuse olukorras, kus toimub kriminaalasja erandlik üleandmine, välja arvatud kriminaalasja erandliku üleandmise puhul ühe ringkonnakohtu piires (KrMS § 24 lg 2). Viimati nimetatud juhul otsustab KrMS § 24 lg 2 teise lause kohaselt kriminaalasja erandliku üleandmise ringkonnakohtu esimees.

Lisaks määrab Riigikohtu esimees kohtualluvuse olukorras, kus kohus vaidlustab teisest kohtust saadud kriminaalasja kohtualluvuse (KrMS § 28 lg 3). Väärteoasjade puhul määrab Riigikohtu esimees kohtualluvuse juhul, kui maakohus vaidlustab teisest kohtust saadud väärteoasja kohtualluvuse, mis ei asu sama ringkonnakohtu tööpiirkonnas (VTMS § 14 lg 3 esimene lause) ning olukordades, kus ringkonnakohus vaidlustab teisest kohtust saadud väärteoasja kohtualluvuse (VTMS § 14 lg 3 teine lause). Oluline on märkida, et KrMS § 28 lg 3 ja VTMS § 14 lg 3 mõttes ei ole teine kohus sama maakohtu teine kohtumaja. Sellises olukorras puudutab vaidlus konkreetse maakohtu sisemist õigusemõistmise korraldust ja tuleb lahendada maakohtu tööjaotusplaanist lähtudes. Vajadusel tuleb sellesse kaasata ka maakohtu esimees, kelle pädevuses on kohtute seaduse § 12 lg 3 p 1 järgi õigusemõistmise alase tegevuse korraldamine.¹

2. Kohtualluvuse tuvastamine kohtulikku arutamist ette valmistades

Riigikohtu esimehe kohtualluvusvaidluste praktikas on ühe probleemina esile kerkinud kohtualluvuse tuvastamise ajahetk. KrMS § 28 lg-d 1 ja 2 ning VTMS § 14 lg 2 sätestavad, et **kohus kontrollib vastavalt kriminaalasja või väärteoasja kohtualluvust kohtulikku arutamist ette valmistades ning enne asja alluvusjärgsele kohtule saatmist on lubatud teha vaid edasilükkamatuid menetlustoiminguid.** KrMS § 28 lg 1 ja kohaselt koostab kohus kohtualluvuse vaidlustamise korral kriminaalasja alluvusjärgsele kohtule saatmise määruse.

Seega peab süüdistusakti saanud maakohtu kohtunik kõigepealt teokirjeldusest lähtudes otsustama, kas kriminaalasja arutamine allub KrMS § 24 lg 1 kohaselt sellele või teisele maakohtule. Kui kriminaalasja arutamine allub süüdistusakti saanud maakohtule, on võimalik kaaluda kriminaalasja erandlikku üleandmist KrMS § 24 lg 2 alusel. Kui aga tuvastatakse, et kuritegu pandi toime teise maakohtu tööpiirkonnas, tuleb koostada kriminaalasja alluvusjärgsele maakohtule saatmise määrus. Sellisel juhul süüdistusakti saanud maakohus erandliku kohtualluvuse küsimust tõstatada ei saa.²

Sarnane põhimõte kehtib ka väärteoasjade kohtualluvuse määramisel. Riigikohtu esimees on VTMS § 14 lg 2 kontekstis korduvalt märkinud, et **kui kohtulikku arutamist ette valmistades**

¹ Riigikohtu esimehe määrus (edaspidi: määrus) 05.10.2015, 7-3/15-12, p 2.

² Määrus 26.09.2017, 1-17-6129, p 7.

ebaõiget kohtualluvust ei tuvastata, vaid tehakse samme kohtuasja sisuliseks lahendamiseks, puudub edasise menetluse käigus VTMS-st tulenev alus kohtualluvuse vaidlustamiseks ja vääртеoasja edastamiseks teisele kohtule.³ Juhul, kui kohus tuvastab kohtulikku arutamist ette valmistades ebaõige kohtualluvuse, koostab ta VTMS § 14 lg 2 alusel vääртеoasja alluvusjärgele kohtule saatmise määruse.⁴ Sellest põhimõttest ei saa teha erandit ka VTMS § 12 lg-tes 2 ja 3 ning § 14 lg 1 teises lauses märgitu põhjal. Nende sätete mõtte kohaselt saab kohtualluvust vaidlustada või muuta üksnes kohtuliku eelmenetluse käigus.⁵ Lisaks on VTMS § 14 lg 3 alusel välistatud olukord, et vääртеoasja teiselt kohtult saanud kohus saadaks asja edasi kolmandale kohtule või tagasi asja talle edastanud kohtule. Vääртеoasja teiselt kohtult saanud kohus saab kohtualluvuse VTMS § 14 lg 3 alusel vaidlustada üksnes Riigikohtu esimehe vahendusel.⁶ Kriminaalasjade puhul sisaldub sama põhimõte KrMS § 28 lg-s 3.

Eelnevast tulenevalt nähtub, et **kohtulikku arutamist ette valmistades tuleb kohtul esmalt kontrollida kohtualluvust ja mitte asuda kohtuasja sisuliselt lahendama. Teha on lubatud üksnes edasilükkamatuid menetlustoiminguid. Pärast asja sisulise lahendamisega alustamist puudub kohtul menetlusseadustikest tulenev alus kohtualluvuse muutmiseks.** Seega on autorite hinnangul oluline määratleda, milliseid menetlustoiminguid on Riigikohtu esimees senises praktikas käsitlenud asja sisulise lahendamise alustamisena.

Riigikohtu esimees on senises praktikas asja sisuliseks arutamiseks lugenud nt järgmisi kohtu toiminguid: kohtukutse saatmine ja sundtoomise kohaldamine⁷; kohtukutse saatmine, kohtuistungi aja määramine ja kohtuistungi korraldamine⁸; kohtuistungi aja määramine ja kohtukutse kättetoimetamise ebaõnnestumine⁹; kohtuistungi aja määramine ja selle edasi lükkamine, süüdimõistetule rahalise karistuse tasumiseks tähtaja andmine, tagaotsitavaks kuulutamise määruse koostamine, pärast tagaotsimise vajaduse äralangemist isiku rahalise karistuse asendamise taotluse rahuldamata jätmine, enesekontrolli menetluses rahalise karistuse asendamise rahuldamata jätmise peale esitatud määruskaebuse läbivaatamine ja järgmise kohtuistungi aja määramine¹⁰.

3. Erandlik kohtualluvus

3.1. Erandlik kohtualluvus kriminaalasjades KrMS § 24 lg 2 järgi

Teise kaasusgrupina Riigikohtu esimehe kohtualluvusvaidluste praktikas saab autorite hinnangul välja tuua olukorrad, kus viidatakse erandlikule kohtualluvusele KrMS § 24 lg 2 mõttes. Kui KrMS § 24 lg-s 1 sätestatud üldise kohtualluvuse kohaselt allub kriminaalasja arutamine maakohtule, kelle tööpiirkonnas on kuritegu toime pandud, siis **erandliku kohtualluvuse kohaselt võib kriminaalasja arutada kuriteo tagajärgede saabumise või süüdistatavate või kannatanute või tunnistajate enamuse asukoha järgi.**

³ Määrus 02.04.2018, 4-18-230, p 8. Vt ka Määrus 03.05.2016, 7-3/16-10, määrus 01.03.2016, 7-3/16-6, määrus 04.03.2015, 7-3/15-5, määrus 04.12.2014, 7-3/14-19 ja määrus 04.11.2014, 7-3/14-18.

⁴ Määrus 08.01.2018, 4-17-3665, p 8.

⁵ Määrus 08.01.2018, 4-17-3665, p 9.

⁶ Määrus 04.12.2014, 7-3/14-19, p 10.

⁷ Määrus 02.04.2018, p-d 3-9.

⁸ Määrus 27.09.2016, 7-3/16-16, p 8.

⁹ Määrus 04.11.2014, 7-3/14-18, p 7.

¹⁰ Määrus 03.05.2016, 7-3/16-10, p-d 13-14.

Määruse 1-17-6129 asjaolude kohaselt leidis prokurör, et maksuhaldurile esitati ebaõigeid andmeid ettevõtte faktilises asukohas (Tartu linnas) ning kriminaalasja arutamine allub üldise kohtualluvuse alusel Tartu Maakohtule. Kaitsjad taotlesid kaitseaktides KrMS § 24 lg-te 1 ja 2 alusel kriminaalasja saatmist arutamiseks Harju Maakohtule, kuna väidetav kuritegu pandi toime Harju Maakohtu tööpiirkonnas (etteheidetav käitumine oli e-maksuameti kaudu Maksu- ja Tolliametile ebaõigete andmete esitamine ning Maksu- ja Tolliameti asukoht on Tallinna linn) ning lisaks oli süüdistatavate ja tunnistajate enamuse asukohaks samuti Tallinna linn. Tartu Maakohus edastas kriminaalasja KrMS § 24 lg 2 alusel erandliku kohtualluvuse otsustamiseks Riigikohtu esimehele, sest enamikul seotud isikutest oli puutumus Tallinna linna või Harju Maakohtuga.¹¹

Riigikohtu esimees asus seisukohale, et kuigi kohtumenetluse pooled vaidlesid kuriteo toimepanemise koha üle, siis ei võtnud Tartu Maakohus seisukohta küsimuses, millisele maakohtule kriminaalasja arutamine KrMS § 24 lg 1 kohaselt allub. Tartu Maakohus pidanuks Riigikohtu otsuses nr 3-1-1-23-15 väljendatud seisukohtade valguses hindama, kas teo toimepanemise koht on Maksu- ja Tolliameti asukoht **või saab selleks olla ka koht, kus juriidilisest isikust süüdistatav faktiliselt tegutses.**¹²

Kuna maakohus jättis asjas 1-17-6129 pooltevahelise teo toimepanemise koha vaidluse lahendamata, siis ei olnud ta õigustatud esitama taotlust kohtualluvuse määramiseks erandliku kohtualluvuse eeskirjade järgi. **Alus kohtualluvuse erandlikuks määramiseks esineb Riigikohtu esimehe hinnangul üksnes juhul, kui süüdistusakti saanud maakohus ei ole kohustatud edastama kriminaalasja teisele maakohtule KrMS § 24 lg 1 sätestatud kohtualluvuse reeglite järgi.**¹³

Vaidlus teo toimepanemise koha määramise osas tekkis ka teises kriminaalasjas. Kaitsjad taotlesid kriminaalasja saatmist erandliku kohtualluvuse alusel Tartu Maakohtust Harju Maakohtule põhjusel, et süüdistatavad panid neile ette heidetavad teod toime Tallinnas. Prokurör leidis, et kriminaalasi allub Tartu Maakohtule, kuna süüteo toimepanemise koht määratletakse mitme alternatiivi kaudu ning KarS § 11 lg 1 p 3 kohaselt on tegu täide viidud ka kohas, kus saabus süüteo koosseisu kuuluv tagajärg.¹⁴ KarS § 11 lg 1 sätestab, et tegu on täide viidud kohas, kus isik tegutses (p 1), isik oli õiguslikult kohustatud tegutsema (p 2), saabus süüteo koosseisu kuuluv tagajärg (p 3) või isiku ettekujutuse järgi oleks pidanud saabuma süüteo koosseisu kuuluv tagajärg (p 4).

Riigikohtu esimees selgitas, et termini „teo toimepanemise koht“ sisustamisel KrMS § 24 lg 1 mõttes ei ole põhjendatud aluseks võtta KarS § 11 lg 1 p-des 3 ja 4 sisalduvat materiaalõiguslikku määratlust, et süüteo toimepanemise koht võib olla igal pool, kus ilmnevad süüteo koosseisu asjaolud (ubikviteedipõhimõte). Kuna materiaalõigusliku käsitluse kohaselt võib süütegu olla toime pandud samaaegselt mitmes kohas, puuduks KarS § 11 põhjal võimalus KrMS § 24 lg 1 ja 2 järgi üldkohtualluvust ning erandlikku kohtualluvust piiritleda. Samuti satuks see Riigikohtu esimehe hinnangul vastuollu seadusega määratletud kohtualluvuse põhimõttega. Seega saab Riigikohtu esimehe hinnangul KrMS § 24 lg 1 puhul KarS §-st 11 lähtuda vaid osaliselt, s.o lg 1 p-de 1 ja 2 osas, tagajärje saabumise kohta p-de 3 ja 4 järgi arvesse võtta ei saa. KarS § 11 p-des 3 ja

¹¹ Määrus 26.09.2017, 1-17-6129, p-d 1-4.

¹² Määrus 26.09.2017, 1-17-6129, p 8.

¹³ Määrus 26.09.2017, 1-17-6129, p 8.

¹⁴ Määrus 25.08.2016, 7-3/16-14, p 3.

4 sätestatud tagajärgede saabumise materiaa lõiguslikke määratlusi saab seevastu võtta aluseks KrMS § 24 lg-s 2 sätestatud erandliku kohtualluvuse puhul.¹⁵

Kuna kaitsjad ja prokurör ei vaielnud selle üle, et süüdistuse sisuks olevad teod pandi toime Tallinnas, puudus Riigikohtu esimehe hinnangul alus kohtualluvuse muutmiseks KrMS § 24 lg 2 alusel ning kriminaalasja pidi lahendama üldise kohtualluvuse järgi Harju Maakohus ehk maakohus, mille tööpiirkonnas oli kuritegu toime pandud.¹⁶

Vaidlus KrMS § 24 lg-s 2 sätestatud erandliku kohtualluvuse üle tõusetus ka määruse 1-17-5472 asjaolude pinnalt. Süüdistuse kohaselt omandas ja hoidis isik enda elukohas süüteo toimepanemise tulemusena saadud vara (KarS § 202). Kaitsja taotles kriminaalasja Pärnu Maakohtule saatmist (süüdistatava elukoht asus Pärnu Maakohtu tööpiirkonnas ja KrMS § 24 lg 1 kohaselt allub kriminaalasja arutamine maakohtule, kelle tööpiirkonnas on kuritegu toime pandud). Pärnu Maakohus esitas KrMS § 28 lg 3 alusel Riigikohtu esimehele taotluse kohtualluvuse määramiseks. Pärnu Maakohus leidis, et kuna kümne tunnistaja elukoht oli Tartu Maakohtu piirkonnas ja seal pandi süüdistuse järgi toime KarS §-s 202 sätestatud kuriteole eelnenud vargused toime, peaks asja lahendama Tartu Maakohus.¹⁷

Riigikohtu esimees nõustus, et kuna süüdistatav pani KarS § 202 alusel karistatavad osateod toime enda elukohas (Pärnu Maakohtu tööpiirkonnas), allub kriminaalasi üldise kohtualluvuse (KrMS § 24 lg 1) alusel Pärnu Maakohtule.¹⁸ Riigikohtu esimees leidis aga, et tunnistajate enamuse asukoha tõttu on KrMS § 24 lg-st 2 juhindudes otstarbekas arutada kriminaalasja Tartu Maakohtus. Asja lahendamine tunnistajate enamuse elukohajärgses kohtus lihtsustab nende isikute kohtuistungile ilmumist ja seeläbi lüheneb kriminaalasjas kohtulahendini jõudmise eeldatavat aega. Lisaks aitab KrMS § 24 lg 2 kohaldamine ja asja saatmine erandliku kohtualluvuse järgi Tartu Maakohtule vähendada kriminaalmenetluse läbiviimiseks vajalikke kulutusi.¹⁹

Samale järeldusele asus Riigikohtu esimees määruses 7-3/16-17. Riigikohtu esimees nõustus Pärnu Maakohtuga ja leidis, et kuigi süüdistusakti järgi olid kuriteod toime pandud Pärnu Maakohtu tööpiirkonnas, allub asja arutamine erandlikult Viru Maakohtule, kuna süüdistatavate, enamiku tunnistajate, kolmanda isiku ja kaitsjate bürood jäävad Viru Maakohtu tööpiirkonda ning kohtueelse menetluse viis lõpule Viru Ringkonnaprokuratuur.²⁰

KrMS § 24 lg 2 alusel erandliku kohtualluvuse kohaldamise puhul tuleb silmas pidada, et esinema peab mõni selles sättes nimetatud alus. Erandina võib kriminaalasja arutada kuriteo tagajärgede saabumise või süüdistatavate või kannatanute või tunnistajate enamuse asukoha järgi. Nt selgitas Riigikohtu esimees määruses 7-3/14-4, et kriminaalasja kohtualluvuse muutmine KrMS § 24 lg 2 alusel ei ole võimalik üksnes põhjusel, et isiku suhtes on erinevate ringkonnakohtute tööpiirkondade maakohtute menetluses korraka kaks kriminaalasja ning KrMS § 216 lg 3 p 1 annab aluse mitme kriminaalasja ühendamiseks ühiseks menetluseks. Sellisel juhul ei esine ühtegi KrMS § 24 lg-s 2 kirjeldatud alust.²¹

Lisaks selgitas Riigikohtu esimees, et KrMS § 216 lg 3 p 1 ei sisalda kriminaalasjade ühendamise kohustust vaid võimalust, mis tähendab, et igal üksikjuhtumil, kui isikut

¹⁵ Määrus 25.08.2016, 7-3/16-14, p 5.

¹⁶ Määrus 25.08.2016, 7-3/16-14, p 6.

¹⁷ Määrus 29.08.2017, 1-17-5472, p-d 1-4.

¹⁸ Määrus 29.08.2017, 1-17-5472, p 5.

¹⁹ Määrus 29.08.2017, 1-17-5472, p 6.

²⁰ Määrus 08.11.2016, 7-3/16-17, p-d 1-4.

²¹ Määrus 21.01.2014, 7-3/14-4, p-d 5-6.

kahtlustatakse või süüdistatakse mitme kuriteo toimepanemises, tuleb kaaluda, kas ühendamine on otstarbekas. Kindlasti ei otstarbekas kriminaalasjade liitmine olukorras, kus ühe kriminaalasja istung on planeeritud kahe nädala pärast, kuid teine kriminaalasi on alles kohtusse laekunud ja selle arutamise aeg ei ole veel teada.²²

3.2. Erandlik kohtualluvus väärteoasjades VTMS § 14 lg 1 järgi

Sarnaselt kriminaalasjadele on kohtualluvuse erandlik üleandmine võimalik ka väärteoasjade puhul. VTMS § 14 lg-s 1 sätestatud üldise kohtualluvuse põhimõtte järgi arutab väärteoasja või väärteoasjas tehtud lahendi peale esitatud kaebust maakohus, kelle tööpiirkonnas on tegu toime pandud.

Väärteoasjade erandlik kohtualluvus on sätestatud VTMS § 14 lg 1 teises lauses. Nimelt võib VTMS § 12 lg-tes 2 ja 3 nimetatud asjaolude esinemisel väärteoasja või väärteoasjas tehtud lahendi peale esitatud kaebust lahendada see maakohus, kelle tööpiirkonda jääb menetlusaluse isiku taotluses nimetatud elu- või asukoht või mootorsõiduki, raudteeveeremi, õhu- või veesõiduki Eestis registreerimise koht. Tegemist on erandlikku kohtualluvust reguleeriva normiga.²³

VTMS § 12 lg-te 2 ja 3 kohaselt on kohtuvälisel menetlejal erandliku menetlusalluvuse küsimuse otsustamisel kaalutusõigus. Kaalutusõiguse olemasolu tuleb Riigikohtu esimehe hinnangul jaatada ka siis, kui nendele sätetele tuginev kohtualluvuse muutmise taotlus esitatakse kohtule. Seadusandja ei ole täpsustanud, missugustest kriteeriumitest peab taotluse saanud maakohus otsustamisel lähtuma. Kuna väärteomenetluse seadustik seda küsimust ei reguleeri, on VTMS § 2 alusel võimalik tugineda kriminaalmenetluse seadustiku sätetele. **VTMS §-st 2 ja KrMS § 24 lg-st 2 saab koostoimes järeldada, et väärteoasja kohtualluvuse muutmisel tuleb vaagida nii väärteo tagajärgede saabumise kui ka menetlusaluste isikute ja tunnistajate enamuse asukohta, samuti menetlusökoonoomia kaalutlusi.**²⁴ Järelikult peab kohus väärteoasja erandliku kohtualluvuse määramisel arvestama samade põhimõteteaga nagu kriminaalasja puhul.

Määruse 4-18-5277 asjaolude kohaselt karistati isikut Politsei- ja Piirivalveameti Ida prefektuuri otsusega rahatrahvi ja juhtimisõiguse äravõtmisega. Isiku kaitsja taotles VTMS § 12 lg 2 p 1 alusel väärteoasja arutamist isiku elukohajärgses kohtus, s.o Harju Maakohtus. Harju Maakohus jättis kohtualluvuse muutmise taotluse rahuldamata, saatis väärteoasja VTMS § 14 lg 1 alusel lahendamiseks Viru Maakohtule ning märkis, et menetlusökoonoomia kaalutlustel pole kohtualluvuse muutmine põhjendatud. Viru Maakohus esitas Riigikohtu esimehele VTMS § 14 lg 3 alusel taotluse kohtualluvuse määramiseks.²⁵

Kirjeldatud asjas asus Riigikohtu esimees seisukohale, et **isiku sõidu- ja ajakulu on menetlusökoonoomiliselt kaalukamad kui kohtuvälise ametniku osavõtt kohtumenetlusest või muudest menetlustoimingutest, sest kirjeldatu on hõlmatud menetleja teenistusülesannetega.** Sellel põhjusel ei olnud Riigikohtu esimehe hinnangul õige välistada väärteoasja erandlikku üleandmist argumendil, et kohtuväliseks menetlejaks oli Politsei- ja Piirivalveameti Ida prefektuur. Lisaks oli kolme kohtuvälise menetleja poolt üle kuulatud tunnistaja elukoht Harju Maakohtu tööpiirkonnas. Hüpotetiline ja praktiliselt harva esinev võimalus, et menetlustoiminguid tuleb teha väärteo toimepanemise koha kohtu tööpiirkonnas,

²² Määrus 21.01.2014, 7-3/14-4, p 6.

²³ Määrus 12.11.2018, 4-18-5277, p 6.

²⁴ Määrus 12.11.2018, 4-18-5277, p 7.

²⁵ Määrus 12.11.2018, 4-18-5277, p-d 3 ja 4.

ei kaalunud Riigikohtu esimehe hinnangul üles eelnevalt esitatud argumente ning asi saadeti lahendamiseks Harju Maakohtule.²⁶

Eelnevast tulenevalt on kohtualluvuse erandlik üleandmine võimalik ka vääртеoasjade puhul. Vääртеoasja kohtualluvuse muutmisel tuleb sarnaselt kriminaalasjadele vaagida nii vääртеo tagajärgede saabumise kui ka menetlusaluste isikute ja tunnistajate enamuse asukohta, samuti menetlusökonomia kaalutlusi.

4. Rahatrahvi ja rahalise karistuse asendamine ning vangistuse täitmisele pööramine

Riigikohtu esimehe kohtualluvusvaidluste praktikas on korduvalt tõstatunud küsimus sellest, milline kohus peaks lahendama rahatrahvi asendamise.

Riigikohtu esimees on selgitanud, et kohtualluvus kohtuvälise menetleja määratud rahatrahvi asendamiseks arestiga ei ole täitemenetluse seadustikus (TMS) ja vääртеomenetluse seadustikus selgelt reguleeritud ning seega tuleb juhinduda VTMS §-st 2. Nimetatud sätte järgi kohaldatakse vääртеomenetluses reguleerimata küsimustes kriminaalmenetluse sätteid, arvestades vääртеomenetluse erisusi. KrMS §-dest 418 ja 424 järeldub, et rahalise karistuse täitmise käigus tõusetuvad küsimused lahendab süüdimõistetu elukoha järgse maakohtu täitmiskohtunik. Seega tuleb ka vääртеomenetluses kohtuvälise menetleja määratud rahatrahvi arestiga asendamise taotlus lahendada süüdlase elukoha järgses maakohtus.²⁷

Riigikohtu esimees on leidnud, et rahatrahvi arestiga asendamist süüdlase elukoha järgse maakohtu poolt toetab seejuures VTMS § 210¹ lg 2, mille kohaselt allub ka üldkasuliku töö korraldamise tühistamise ja süüdlasele aresti täitmisele pööramise küsimus süüdlase elukoha järgsele maakohtule. Lisaks on tähtis, et VTMS § 211 lg 1¹ järgi lahendab maakohus rahatrahvi asendamise arestiga süüdlase osavõtul ja kohtutäitur selles menetluses menetlusosaline ei ole. Seega toetab kohtuvälise menetleja määratud rahatrahvi arestiga asendamist süüdlase elukoha järgses maakohtus ka menetlusökonomia argument.²⁸

Sama põhimõtte kehtib ka rahalise karistuse asendamise taotluse lahendamise puhul. Otsustades selle üle, missugune maakohtu täitmiskohtunik peab rahalise karistuse asendamise taotluse lahendama, tuleb Riigikohtu esimehe hinnangul tähele panna, et **erinevalt KrMS § 411 lg-tes 1 ja 2 sätestatud üldisest kohtuotsuse ja –määruse täitmisele pööramise korrast ei pööra rahalist karistust täitmisele kohtulahendi teinud maakohus, vaid valdkonna eest vastutava ministri käskkirjaga määratud asutus** (KrMS § 411 lg 3). Riigikohtu esimees on selgitanud, et sel põhjusel ei ole õige tugineda TMS § 206 lg 2 teises lauses märgitule ning seega **pole põhjendatud seisukoht**, et KrMS § 417 lg 3 kohaselt peab rahalise karistuse asendamise taotluse lahendama kohtuotsuse teinud ja täitmisele pööranud maakohtu täitmiskohtunik.²⁹

Riigikohtu esimees on selgitanud, et **KrMS §-des 418 ja 424 sätestatud juhtudel lahendab rahalise karistuse täitmisele pööramisest loobumise ja rahalise karistuse tasumise pikendamise ning ajatamisega seotud küsimused süüdimõistetu elukoha järgse maakohtu täitmiskohtunik. Seega puudub mõistlik põhjus, miks peaks rahalise karistuse asendamise küsimuse puhul olema kohtualluvus olema reguleeritud osutatud sätetest erinevalt.** Seejuures on tähtis, et KrMS § 432 lg 3 esimese lause kohaselt tuleb süüdimõistetult

²⁶ Määrus 12.11.2018, 4-18-5277, p 8.

²⁷ Määrus 04.03.2015, 7-3/15-4, p 6. Vt ka määrus 08.04.2014, 7-3/14-12.

²⁸ Määrus 04.12.2014, 7-3/14-19, p 8. Vt ka määrus 7-3/14-12.

²⁹ Määrus 28.03.2016, 7-3/16-7, p 8.

vabaduse võtmisega seotud küsimused lahendada süüdimõistetu osavõtul, seega teenib karistuse asendamise lahendamine elukoha järgse maakohtu täitmiskohtuniku poolt mh menetuskonoomia eesmärki.³⁰ **Sama põhimõtte kehtib KrMS § 427 lg-te 1 ja 2 kohaselt isikule mõistetud vangistuse täitmisele pööramise osas. Ka selle küsimuse peab otsustama isiku elukoha järgse maakohtu täitmiskohtunik.**³¹

Riigikohtu esimees on oma praktikas selgitanud veel kriminaalmenetluse kulude ja muude rahaliste sissenõuete kohtualluvuse korda. KrMS § 423 sätestab, et kriminaalmenetluse kulude ja muude rahaliste sissenõuete sissenõudmisel järgitakse kriminaalmenetluse seadustiku sätteid rahalise karistuse täitmisele pööramise kohta. Seega peab menetluskulude sissenõudmisel juhinduma eeskätt KrMS §-dest 417, 418 ja 424. **KrMS §-s 424 nähakse ette, et rahalise karistuse tasumise pikendamise ja ajatamise taotluse lahendab süüdimõistetu elukoha järgse maakohtu täitmiskohtunik.**³²

Kokkuvõtvalt on Riigikohtu esimees rahatrahvi asendamise, rahalise karistuse asendamise, vangistuse täitmisele pööramise ja kriminaalmenetluse kulude sissenõudmise puhul järjepidevalt leidnud, et kirjeldatud küsimused lahendab isiku elukoha järgse maakohtu täitmiskohtunik.

5. Isiku elukoha kindlaksmääramine

Suur osa Riigikohtu esimehe kohtualluvusvaidluste praktikast on seotud isiku elukoha kindlaksmääramise vaidlustega.

5.1. Elukoht vs ajutine viibimiskoht

Isiku elukoha kindlakstegemine kohtualluvusvaidluste puhul on oluline nt seetõttu, et rahatrahvi asendamise, rahalise karistuse asendamise, vangistuse täitmisele pööramise ja kriminaalmenetluse kulude sissenõudmise küsimuse lahendab isiku elukoha järgse maakohtu täitmiskohtunik. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS) § 14 lg 1 kohaselt on isiku elukoht koht, kus isik alaliselt või peamiselt elab.

Riigikohtu esimees on kohtualluvusvaidluste praktikas selgitanud, et **isiku elukoha ja ajutise viibimiskoha võrdsustamine ei ole põhjendatud.**³³ Määruse 4-18-2770 asjaolude kohaselt karistati isikut kohtuvälise menetleja poolt rahatrahviga. Kohtuvälise menetleja esitas Harju Maakohtule taotluse rahatrahvi asendamiseks arestiga, märkides taotluses muu hulgas, et pärast vabanemist SA Viljandi Haigla sõltuvushaigete ravi- ja rehabilitatsioonikeskuse Sillamäe osakonnast on tema elukoht Tallinnas. Harju Maakohus edastas väärteoasja VTMS § 2 ja KrMS § 424 alusel Viru Maakohtule, kuna isiku asukoht oli selle kohtu tööpiirkonnas.³⁴

Riigikohtu esimees selgitas kirjeldatud asjas, et VTMS § 2 ning KrMS § de 418 ja § 424 järgi tuleb kohtuvälise menetleja määratud rahatrahvi arestiga asendamise taotlus lahendada süüdlase elukohajärgses maakohtus, juhtides seejuures tähelepanu sellele, et **isiku viibimiskohta ei saa võrdsustada tema elukohaga.**³⁵

³⁰ Määrus 28.03.2016, 7-3/16-7, p 8.

³¹ Määrus 21.09.2016, 7-3/16-15, p 5.

³² Määrus 12.09.2017, 1-16-6462, p 5.

³³ Määrus 12.06.2018, 4-18-2770, p 5 ja Määrus 7-3-16-16, p 6.

³⁴ Määrus 12.06.2018, 4-18-2770, p-d 1-4.

³⁵ Määrus 12.06.2018, 4-18-2770, p 5.

Isiku elukohta ja viibimiskohta puudutav vaidlus tõstataks ka määruse 7-3/16-16 asjaolude kohaselt. Kohtuväline menetleja taotles Harju Maakohtult isikule määratud rahatrahvi asendamist arestiga. Isikule saadeti kohtukutse, kuid isikut ei õnnestunud kohtuistungile toimetada seetõttu, et ta oli viidud Põhja prefektuuri arestimajast üle Ida prefektuuri Jõhvi arestimajja. Harju Maakohus edastas kohtuvälise menetleja taotluse VTMS § 14 lg 2 alusel lahendamiseks Viru Maakohtule. Harju Maakohus leidis, et VTMS § 2 ja KrMS 18. peatüki neljanda jao kohaselt lahendab rahalist karistust puudutavad küsimused süüdimõistetu elukohajärgse maakohtu täitmiskohtunik. Kuna isik viibis Ida prefektuuri Jõhvi arestimajas, tuleb taotlus lahendada Viru Maakohtul. Viru Maakohus märkis, et Maksu- ja Tolliameti maksukohustuslaste registri väljavõtte ning rahvastikuregistri andmebaasi järgi oli isiku elukoht Tallinnas. Samuti ei viibinud isik enam Jõhvi arestimajas vaid vahistatuna Tallinna Vanglas. Viru Maakohus edastas väärteloasja VTMS § 14 lg 3 alusel kohtualluvuse määramiseks Riigikohtu esimehele.³⁶

Riigikohtu esimees juhtis tähelepanu, et Harju Maakohus ei põhjendanud määruses seda, missugusele menetlusseadustiku sätte tüginedes ja miks loeti isiku ajutine viibimiskoht võrdsustatuks tema elukohaga. Kuna isiku elukoht asus väärteloasja materjalide kohaselt Tallinnas ning isik ei viibinud enam mitte Jõhvi arestimajas vaid Tallinna Vanglas, siis oli rahatrahvi arestiga asendamise taotluse lahendamine VTMS § 2 ja KrMS § 418 ning § 424 järgi Harju Maakohtu täitmiskohtuniku pädevuses.³⁷

5.2. Rahvastikuregistri andmete tähendus kohtualluvusvaidlustes

Kohtualluvusvaidluste puhul on korduvalt tõusetunud küsimus, milline tähendus on kohtualluvuse määramisel rahvastikuregistri andmetel. Rahvastikuregistri seaduse (RRS) § 48 lg 2 p 3 sätestab, et elukoha aadressil on õiguslik tähendus avaliku ülesande täitmisel, kui selle ülesande täitmine on seotud elukohajärgsusega. Seega tuleb kohtualluvuse määramisel aluseks võtta süüdlase elukoht.³⁸

Riigikohtu esimees on väljendanud seisukohta, et kui isiku rahvastikuregistrisse kantud aadress on esitatud linnaosa täpsusega, puudub tal kindel registreeritud elukoht ning tema tegelikku elukohta pole registri järgi võimalik välja selgitada.³⁹

Määruse 7-3/17-4 asjaolude kohaselt esitas kohtuväline menetleja taotluse isiku rahatrahvi asendamiseks täitmise võimatuse tõttu. Pärnu Maakohus saatis väärteloasja menetlemiseks Viru Maakohtule. Pärnu Maakohus põhistas otsustust sellega, et rahvastikuregistris on isiku sideaadressiks märgitud Kohtla-Järve XXX aadress ning teises kriminaalasjas esitatud erakorralise ettekande põhjal võib samuti kindlaks teha, et isik elab nimetatud aadressil. Viru Maakohus esitas Riigikohtu esimehele taotluse kohtualluvuse määramiseks, põhjendades seda asjaoluga, et kriminaalhooldusametniku ettekande kohaselt puudub isikul kindel elukoht ning rahvastikuregistri andmete järgi on tema elukohaks märgitud Pärnu maakond XXX küla.⁴⁰

Riigikohtu esimees asus seisukohale, et sellises olukorras on põhjendatud juhendada rahvastikuregistrisse kantud kehtivast elukoha aadressist.⁴¹ Riigikohtu esimehe selgitas, et isiku Kohtla-Järve aadressi puhul on tegemist isiku muu sideaadressiga RRS § 21 lg 1 p 9¹ ja lg 5

³⁶ Määrus 27.09.2016, 7-3-16-16, p-d 1-5.

³⁷ Määrus 27.09.2016, 7-3-16-16, p 7.

³⁸ Määrus 24.01.2017, 7-3/17-4, p 7.

³⁹ Määrus 14.03.2018, 4-18-274, p 5.

⁴⁰ Määrus 24.01.2017, 7-3/17-4, p-d 1-4.

⁴¹ Määrus 24.01.2017, 7-3/17-4, p 5.

mõttes. Isiku elukohaks rahvastikuregistri andmete kohaselt on aga aadress Pärnu maakonnas, mis kehtis nii väärteo toime panemise kui ka kohtualluvusvaidluse lahendamise ajal.⁴²

Teatud olukordades on Riigikohtu esimees isiku rahvastikuregistrisse muu kontaktina ehk sideandmetena kantud aadressi siiski lugenud isiku elukohaks (lisaks sideaadressile on ka teisi andmeid, millele tuginedes saab järeldada, et isiku sideaadress on tema elukoht). Määruses 4-18-274 tugineti nt sellele, et isik teatas pool aastat varem teises kriminaalasjas kannatanuna ülekuulamisel, et elab Jõhvi linnas XXX aadressil. Sama aadress oli märgitud ka kohtuvälise menetleja taotluses. Rahvastikuregistrisse kantud muuks sideaadressiks oli Narva linn XXX aadress. Eelnevast tulenevalt oli Riigikohtu esimehe hinnangul piisavalt andmeid järeldada, et isik elab Ida-Virumaal ning asja peaks lahendama Viru Maakohus.⁴³

Rahvastikuregistrisse kantud „muud kontakti“ loeti koos teiste andmetega isiku elukohaks ka asjas 1-14-4222. Kohtuväline menetleja esitas taotluse rahalise karistuse asendamiseks. Tartu Maakohus saatis asja lahendamiseks Pärnu Maakohtule, sest rahvastikuregistri andmetel oli isiku elukohaks Pärnu linn XXX aadress. Pärnu Maakohtu seisukoha järgi oli nimetatud aadress rahvastikuregistri kohaselt „muu kontakt“ ning ei olnud käsitatav isiku elukohana.⁴⁴ Riigikohtu esimees selgitas, et Tartu Maakohus lähtus elukoha kindlaksmääramisel rahvastikuregistrisse viimati lisatud aadressist, mille puhul oli tegemist muu kontaktiga ehk sideandmetega RRS § 21 lg 1 p 9¹ ja lg 5 mõttes. TsÜS § 14 lg-s 1 käsitletakse isiku elukohana kohta, kus isik alaliselt või peamiselt elab. Kuna isiku suhtes tehtud kohtuotsuses on elukohaks märgitud Pärnu linn XXX aadress, samale aadressile on kätte toimetatud ka kohtukutse ning aadress on kantud rahvastikuregistrisse sideandmetena, siis oli Riigikohtu esimehe hinnangul piisavalt andmeid järeldamiseks, et tegemist on isiku elukohaga ning asja peaks menetlema Pärnu Maakohus.⁴⁵

Kokkuvõtvalt saab öelda, et eelkõige tuleb isiku elukoha kindlaks tegemisel juhendada rahvastikuregistrisse kantud elukoha aadressist.⁴⁶ **Riigikohtu esimehe kohtualluvusvaidluste praktikas on aga aktsepteeritud ka isiku rahvastikuregistrisse kantud muu kontakti ehk sideaadressi lugemist isiku elukohaks. Seda olukordades, kus isiku elukoha paiknemist antud aadressil toetavad kogumina piisaval määral ka teised andmed.**⁴⁷ Sellisteks andmeteks võivad Riigikohtu esimehe senise praktika kohaselt olla **nt isiku enda ütlused, kohtukutse edukas kätte toimetamine või mõne teise kriminaal- või väärteoasja otsusesse sideaadressiga sama elukoha aadressi märkimine.**⁴⁸

5.3. Isiku elukoha muutumine menetluse kestel

Praktikas on olnud olukordi, kus isiku elukoht muutub menetluse ajal. KrMS § 28 lg 1 ja VTMS § 14 lg 2 kohaselt kontrollib kohus asja kohtualluvust kohtulikku arutamist ette valmistades. **Olukorras, kus kohus kohtulikku arutamist ette valmistades ebaõiget kohtualluvust ei tuvasta, vaid asub asja sisuliselt lahendama, puudub kohtul pärast kohtulikku arutamise ettevalmistamist menetlusseadustikust tulenev alus kohtualluvuse vaidlustamiseks ja asja edastamiseks teisele kohtule.**⁴⁹

Määruses 7-3/14-19 leidis Riigikohtu esimees, et rahatrahvi asendamise taotluse saatmine Viru Maakohtu poolt Harju Maakohtule oli õigustatud. Väärteoasja saamisel kontrollis Harju

⁴² Määrus 24.01.2017, 7-3/17-4, p 7.

⁴³ Määrus 14.03.2018, 4-18-265, p-d 5-6.

⁴⁴ Määrus 23.11.2017, 1-14-4222, p-d 1-4.

⁴⁵ Määrus 23.11.2017, 1-14-4222, p-d 5-8.

⁴⁶ Määrus 24.01.2017, 7-3/17-4, p 5.

⁴⁷ Määrus 14.03.2018, 4-18-265, p-d 5-6.

⁴⁸ Määrus 23.11.2017, 1-14-4222, p-d 5-8; vt ka määrus 24.01.2017, 7-3/17-4, p-d 1-4.

⁴⁹ Määrus 04.03.2015, 7-3/15-5, p 7.

Maakohus 16. septembril 2014 isiku elukohta andmeid ning rahvastikuregistri andmete väljatrüki kohaselt asus isiku elukoht väärtuasja saanud kohtu tööpiirkonnas. Pärast 30. oktoobri 2014. a kohtuistungit selgus, et isiku uus elukoht asub Kohtla-Järvel. Rahvastikuregistri väljatrüki kohaselt kanti isiku uue elukohta andmed registrisse 30. septembril 2014. Harju Maakohus ei vaidlustanud kohtulikku arutamist ette valmistades kohtualluvust, vaid astus edasisi samme kohtuvälise menetleja taotluse lahendamiseks. Arvestades, et väärtuasja materjali saabumise ja kohtuistungit toimumise kindlaksmääramise ajal oli süüdlase elukoht rahvastikuregistri andmete järgi Harju Maakohtu tööpiirkonnas, puudus kohtualluvuse vaidlustamiseks ka menetlusseadusest tulenev alus. **See, et isiku elukohtaandmed hiljem muutusid, ei andnud asja sisuliselt menetlenuks kohtule õigust väärtuasja materjali edastamiseks uue elukohta järgsele kohtule.**⁵⁰ Sellisel juhul peab asja menetlev kohus menetlust jätkama isegi siis, kui selgub, et isiku elu- või asukoht ei ole selle kohtu tööpiirkonnas.⁵¹

5.4. Kohtualluvuse käitumiskontrollile allutatud isiku puhul

Riigikohtu esimehe kohtualluvusevaidluste praktikas on esinenud ka olukordi, kus isik on KarS §-de 74 ja 75 alusel allutatud käitumiskontrollile ja rikub talle esitatud elukohanõudeid. KarS § 75 lg 1 p 1 sätestab, et käitumiskontrolli ajal on süüdlane kohustatud elama kohtu määratud alalises elukohas. KarS § 75 lg 1 p 5 järgi peab süüdlane käitumiskontrolli ajal saama kriminaalhooldusametniku eelneva loa elu-, töö- või õppimiskoha vahetamiseks. Kui isik on allutatud käitumiskontrollile ja on kohustatud katseaja vältel elama kohtu määratud alalises elukohas, siis peab arestiga asendamise taotluse lahendamise määratud alalise elukohta maakohu täitmiskohtunik⁵². Riigikohtu esimees on selgitanud, et **kui süüdlane eirab KarS § 75 lg 1 p- des 1 ja 5 sätestatud kontrollnõudeid ning muudab omavoliliselt kohtuotsusega kindlaks määratud elukohta, ei tingi see kohtualluvuse muutmist ega ole ka kohtualluvuse vaidlustamise aluseks KrMS § 28 lg 1 järgi.**⁵³

⁵⁰ Määrus 04.12.2014, 7-3/14-19, p 8.

⁵¹ Määrus 16.05.2017, 7-3/17-10, p 9.

⁵² Määrus 01.03.2016, 7-3/16-6, p 7.

⁵³ Määrus 21.09.2016, 7-3/16-15, p 6.

KOKKUVÕTE

- KrMS § 28 lg-d 1 ja 2 ja VTMS § 14 lg 2 sätestavad, et kohus kontrollib vastavalt kriminaalasja või väärteoasja kohtualluvust kohtulikku arutamist ette valmistades ning enne asja alluvusjärgsele kohtule saatmist on lubatud teha vaid edasilükkamatuid menetlustoiminguid.
- Olukorras, kus kohus kohtulikku arutamist ette valmistades ebaõiget kohtualluvust ei tuvasta, vaid asub asja sisuliselt lahendama, puudub kohtul pärast kohtulikku arutamise ettevalmistamist menetlusseadustikust tulenev alus kohtualluvuse vaidlustamiseks ja asja edastamiseks teisele kohtule.
- Juhul, kui kohus tuvastab kohtulikku arutamist ette valmistades ebaõige kohtualluvuse, koostab ta KrMS § 28 lg 1 või VTMS § 14 lg 2 alusel asja alluvusjärgsele kohtule saatmise määruse.
- Alus erandliku kohtualluvuse määramiseks esineb üksnes juhul, kui süüdistusakti saanud maakohus ei ole kohustatud edastama kriminaalasja teisele maakohtule KrMS § 24 lg-s 1 sätestatud kohtualluvuse reeglite järgi.
- Seadusandja ei ole täpsustanud, missugustest kriteeriumitest peab väärteoasja erandliku kohtualluvuse määramisel lähtuma. Kuna väärteomenetluse seadustik seda küsimust ei reguleeri, on VTMS § 2 alusel võimalik tugineda kriminaalmenetluse seadustiku sätetele. VTMS §-st 2 ja KrMS § 24 lg-st 2 saab koostoimes järeldada, et väärteoasja kohtualluvuse muutmisel tuleb vaagida nii väärteo tagajärgede saabumise kui ka menetlusaluste isikute ja tunnistajate enamuse asukohta, samuti menetlusökoonoomia kaalutlusi.
- KrMS § 24 lg-s 1 sätestatud üldise kohtualluvuse puhul tuleb teo toimepanemise koha määratlemisel tugineda KarS § 11 lg 1 p-des 1 ja 2 sätestatule. KrMS § 24 lg-s 2 sätestatud erandliku kohtualluvuse puhul tuleb teo toimepanemise koha määratlemisel tugineda KarS § 11 lg 1 p-des 3 ja 4 sätestatule.
- KrMS §-des 418 ja 424 sätestatud juhtudel lahendab rahalise karistuse täitmisele pööramisest loobumise ja rahalise karistuse tasumise pikendamise ning ajatamisega seotud küsimused süüdimõistetu elukohajärgse maakohtu täitmiskohtunik.
- Rahatrahvi asendamise, rahalise karistuse asendamise, vangistuse täitmisele pööramise ja kriminaalmenetluse kulude sissenõudmise küsimuse lahendab isiku elukoha järgse maakohtu täitmiskohtunik.
- Isiku elukoha ja ajutise viibimiskoha võrdsustamine ei ole põhjendatud.
- Eelkõige tuleb isiku elukoha kindlaks tegemisel juhinduda rahvastikuregistrisse kantud elukoha aadressist, kuid Riigikohtu esimehe praktikas on aktsepteeritud ka isiku rahvastikuregistrisse kantud muu kontakti ehk sideaadressi lugemist isiku elukohaks, kui seda toetavad täiendavad andmed. Senise praktika kohaselt võivad sellisteks täiendavateks andmeteks olla nt isiku enda ütlused, kohtukutse edukas kätte toimetamine või mõne teise kriminaal- või väärteoasja raames tehtud otsusesse sideaadressiga sama elukoha aadressi märkimine.

- Isiku elukoha muutumine menetluse kestel ei anna alust kohtualluvuse vaidlustamiseks ja kohtuasja edastamiseks teisele kohtule. Sellisel juhul peab asja menetlev kohus menetlust jätkama isegi siis, kui selgub, et isiku elu- või asukoht ei ole selle kohtu tööpiirkonnas.
- Kui süüdlane eirab KarS § 75 lg 1 p-des 1 ja 5 sätestatud kontrollnõudeid ning muudab omavoliliselt kohtuotsusega kindlaks määratud elukohta, ei tingi see kohtualluvuse muutmist ega ole ka kohtualluvuse vaidlustamise aluseks KrMS § 28 lg 1 järgi.

RIIGIKOHTU ESIMEHE KOHTUAALUVUSE MÄÄRUSTE LOETELU

2012
-

2013
7-3/13-3, 11.02.2013

2014
7-3/14-4, 21.01.2014
7-3/14-12, 08.04.2014
7-3/14-18, 04.11.2014
7-3/14-19, 04.12.2014

2015
7-3/15-4, 04.03.2015
7-3/15-5, 04.03.2015
7-3/15-12, 05.10.2015

2016
7-3/16-6, 01.03.2016
7-3/16-7, 28.03.2016
7-3/16-10, 03.05.2016
7-3/16-12, 30.06.2016
7-3/16-14, 25.08.2016
7-3/16-15, 21.09.2016
7-3/16-16, 27.09.2016
7-3/16-17, 08.11.2016

2017
7-3/17-4, 24.01.2017
7-3/17-10, 16.05.2017
1-17-5472, 29.08.2017
1-16-6462, 12.09.2017
1-17-6129, 26.09.2017
1-14-4222, 23.11.2017

2018
4-17-3665, 08.01.2018
4-18-274, 14.03.2018
4-18-265, 14.03.2018
4-18-230, 02.04.2018
4-18-2770, 12.06.2018
4-18-5277, 12.11.2018
1-18-3535, 17.12.2018